

Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaua (EAHÜ) ametlikud ettepanekud Riigiplaan 2028–2034

1. Strateegiline visioon ja sissejuhatus

Käesolev dokument sätestab Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaua (EAHÜ) poliitikasoovitused Vabariigi Valitsusele Riigiplaani 2028–2034 strateegiliseks raamistamiseks. Riigiplaani keskne eesmärk peab olema riikliku ressursijaotuse optimeerimine, toetades ehituspärandi säilitamise kõrval senisest jõulisemalt selle kasutuses hoidmist, sobivat uuskasutust ning käsitlemist regionaalse arengu ressursina.

Eesti asustusstruktuuri ja riikliku kestlikkuse üheks oluliseks eelduseks on kodanike „**paigalejäämise õigus**“ (*right to stay*), mille füüsiliseks ja sotsiaalseks garantiiks on elujõuline ajalooline hoonefond. Tuginedes Riigikontrolli ja teiste avalike analüüside tähelepanekutele, on Eesti majanduse areng rahvaarvu vähenemise tingimustes saavutatav eelkõige läbi tootlikkuse kasvu ja teadmispõhiste lahenduste. Ehituspärand ei ole kuluartikkel, vaid olemasolev ruumiline ja kultuuriline ressurss, kus säästev renoveerimine ja nutikas uuskasutus loovad eeldused turvalise, identiteediteadliku ja majanduslikult iseseisva elukeskkonna säilimiseks üle kogu riigi territooriumi.

2. Valdkondlikud strateegilised tähelepanekud

2.1. Ehituspärand kui regionaalarengu ja asustuse ankur

Ajalooline hoonefond – sh mõisapärand, kirikud, koolid, talud ja pastoraadid – on piirkondliku kohatunde loojana oluline instrument tagamaade tühjenemise takistamisel. Mälestised võivad olla asustuse tiheduse hoidjad piirkondades, kus teenuste kättesaadavus on lähenemas kriitilisele taluvuspiirile. Need objektid saavad toetada „paigalejäämise õiguse“ realiseerumist, pakkudes platvormi mikro- ja elustiiliettevõtluse arenguks, mis hoiab piirkondlikku majanduse- ja sotsiaalset sidusust.

2.2. Majanduslik sääst ja ressursitõhusus: 6 miljardi euro argument

Strateegiline prioriteet peab olema renoveerimise eelistamine uusehitusele. Olemasoleva hoonefondi, taristu ja pruunalade (*brownfields*) taaskasutus võimaldab riigil säästa ligikaudu **6 miljardit eurot**, vältides dubleeriva taristu rajamist valglinnastumise surve all olevatesse piirkondadesse ja olemasoleva väärtuse hävinemist mujal. Investeeringute suunamine materjalimahukalt uusehituselt kõrget insenertehnilist kvalifikatsiooni nõudvale renoveerimisele tõstab sektori üldist tootlikkust ja vastab hoonete elutsükli tervikkulude säästliku haldamise printsiibile.

2.3. Pärandobjektid laia riigikaitse ja elanikkonnakaitse instrumendina

Mälestised ja teised ajaloolised hooned võivad sobivuse korral toimida piirkondlike kerksuskeskustena, mille kaasamist riikliku kriisivalmiduse süsteemi tuleks süsteemselt hinnata. Hoonete autonoomne võimekus võib teatud juhtudel, näiteks ahikütte, paksude seinte, lokaalsete veevõtukohtade, maa kasutusvõimaluste ja kogukondliku sidususe kaudu pakkuda kogukondlikku turvalisust olukordades, kus tsentraalsed süsteemid katkevad. Elujõuline asustus (maa õiguslik omand ja ettevõtluse jätkusuutlikkus) tagamaal toetab territoriaalset sidusust ja aitab vähendada riigi haavatavust kriisiolukordades. „Lai riigikaitse“ eeldab vastupidavat ja sidusat asustussüsteemi.

3. Ettepanekute koondtabel ministeeriumite ja reformide lõikes (2028–2034)

Ministeerium	Reformi nimetus/Sisu	EAHÜ strateegiline ettepanek	Seos julgeoleku ja identiteediga
KUM	Kvaliteetne ruumiloom ja ajaloolised linnasüdamed	Laiendada reformi hajaasustusse; rakendada Davosi deklaratsiooni kriteeriume ning kvaliteetse ruumi põhimõtteid läbivalt.	Rahvusmaastike ja asustusloo identiteedi säilitamine riikliku huvina.
REM	Mitmekeskuseline Eesti ja LEADER-meede	Laiendada LEADER-gruppide volitusi piirkondlike strateegiate koostamisel ja elluvimisel; parandi uuskasutuses; tagada stabiilne ja vähem projektipõhine rahastus.	Sidus kogukond ja toidujulgeolek läbi mikroettevõtluse toetamise, kvaliteetne elukeskkond, korrastatud ja uuskasutuses parand.
KLIM	Säästev renoveerimine ja energiatõhusus	Kehtestada pärandisõbralikud ja majanduslikult optimaalsed energiastandardid; eelistada renoveerimist uusehitusele, BIM-digitaliseerimine.	Säästlik maakasutus, maahõive piiramine ja keskkonnamõju vähendamine.
SIM	Elanikkonnakaitse ja kerksuskeskused	Viia läbi mälestiste ja teiste kogukondlikult oluliste ajalooliste hoonete sobivuse hindamine kriisivalmiduse vaates koostöös REM ja KUM-iga; kaasata omanikud ja vabatahtlikud elanikkonna- ja vara kaitsesse.	Tagab kogukondade autonoomse toimetuleku ja ellujäämisvõimekuse suurkriiside ajal kohtades, kus hooned ja kogukondlik võrgustik seda toetavad.
MKM	Majanduslik elujõud ja digitaliseerimine	Analüüsida mälestiste renoveerimise maksuerisuste või sihitud toetuste võimalusi; tugevdada ettevõtlustoetuste	Investeeringud tagamaal hoiavad ära elanikkonna heitumuse, väljarände ja sotsiaalse isolatsiooni.

		regionaalset mõju väljaspool Tallinna ja Tartut;	
HTM	Inseneride järelkasv ja MATIK-õpe	Kasutada sobivaid ajaloolisi hooneid praktiliste renoveerimis-, restaureerimis- ja inseneriõppe näidisobjektidena; siduda pärandihoid paremini kutse-, üld- ja kõrghariduse praktilise õppega.	Tugev reaalteaduslik vundament on innovatsiooni ja riikliku vastupidavuse eeltingimus.

4. EAHÜ ja LEADER-võrgustiku rakenduslik sünergia

Organisatsiooni roll	Konkreetne lisandväärtus
EAHÜ (ekspertteadmus ja omanikud)	Valdab mälestiste säilimise metoodikat ja omanike esindatust; saab koondada omanike ja ekspertide sisendit ning olla partner hoonete seisukorra, kasutuspotentsiaali ja kriisivalmiduse hindamise metoodika väljatöötamisel.
LEADER (kogukondlik mootor)	Tagab 26 tegevusrühma kaudu üleriigilise katte ja alt-üles lähenemise; tunnetab kohalikku kriitilist massi ja taluvuspiire teenuste võrgustumisel.
Ühisosa ja sünergia	Multifunktsionaalsete kogukonnamajade loomine (haridus, kaugtöö, kriisiabi); piirkondlikud arengustrateegiad, mis integreerivad pärandi uuskasutuse majandusliku iseseisvusega.

5. Seos üleriigilise planeeringuga "Eesti 2050" ja demograafiliste suundumustega

EAHÜ ettepanekud on kooskõlas üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ suunamuutustega: pealinnakesksuse leevendamise ja valglinnastumise pidurdamisega. Professor Tiit Tammaru uuringute kohaselt on **töökohtade koondumine Tallinna linnaregiooni veelgi ulatuslikum kui inimeste koondumine**, mis muudab mälestiste uuskasutuse töökohtade loojana oluliseks regionaalpoliitiliseks võimaluseks.

Noorte elukoha-eelistused, eriti väljaspool Tallinna sündinute puhul, ei ole pelgalt pealinnakesksed. Noored väärtustavad puhas keskkonda, teenuste kättesaadavust ja miljööväärtuslikku eluruumi. „Tugevate keskuste Eesti“ printsiip on realiseeritav vaid juhul, kui tagamaade pärandfond on elujõuline, pakkudes noortele ootuspärast keskkonda ja tagades „paigalejäämise õiguse“, mis vähendab sundliikumist ja maahõivet.

6. Kokkuvõte: Pärand kui tuleviku kasvupind

Pärandihoid ei ole luksus, vaid oluline eeldus Eesti regionaalsele tasakaalule, turvalisusele ja uue põlvkonna inseneride pealekasvule. Hariduse, insenerioskuste ja praktilise ehituspädevuse tugevdamine on riiklikult oluline ülesanne ning ajaloolised hooned saavad olla selleks sobivad näidis- ja õppeobjektid. Mälestised ei saa asendada kõiki haridussüsteemi väljakutseid, kuid

võivad pakkuda praktilist keskkonda, kus kohtuvad säästev renoveerimine, restaureerimine ja insenertehnilised teadmised.

Riigikontroll on aruande punktis 75 esitatud soovitustes rõhutanud vajadust kujundada inseneride järelkasvu toetamiseks terviklik lähenemine kõigil haridustasemetel, sealhulgas tugevdada matemaatika ja loodusteaduste õpet ning siduda MATIK-õpe ja tehnika- ning loodusteaduste huviharidus selgemate eesmärkidega. Ajaloolised hooned saavad olla selle lähenemise praktiline osa, pakkudes sobivaid näidis- ja õppeobjekte, kus säästev renoveerimine, restaureerimine, insenerioskused ja reaalteadused kohtuvad. Pärandi kasutuses hoidmine toetab seeläbi ühtaegu kultuuriväärtuste säilimist, praktiliste ehitusoskuste arengut ning elujõulise asustuse püsimist väljaspool suuremaid keskusi.

Lugupidamisega

Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaud

05.juuni 2026.a

Tõnu Kiviloo
Jaanus Kiili
Anti Toplaan
Ignatios (Indrek) Rand
Elo Lutsepp

Eesti Mõisakoolide Ühendus
Eesti Mõisate Ühendus
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik
Eesti Apostlik - Õigeusu Kirik
Maaarhitektuuri Keskus